

હરિ : અં આશ્રમ સંચાલિત
ગિજુભાઈ સ્મારક બાળજીવળ ઘડતર વોંગા

બાળો એવા

બાળો

(ઇસપણી
કેટલીક
પ્રાણીકથાઓ)

પુષ્પ - નવમું

લેખક •
મુકુલ કલાથી

હરિ : અં આશ્રમ પ્રકાશન

હરિઃ ઉં

હરિઃ ઉં આશ્રમ સંચાલિત
 ગિજુલાઈ સમારક બાળજીવન ઘડતર ચેજના
 પુણ્ય નવમું

વાંચવા જેવી વાતો

(ઇસ્પની કેટલીક માણ્યુકથાએ)

લેખકઃ

સુકુલભાઈ કલાર્થી

હરિઃ ઉં આશ્રમ પ્રકાશન

● પ્રકાશક :

હરિ: ઊં આશ્રમ, નડિયાદ - ૩૮૭૦૦૧

● ૧ સુકુલ કલાર્થી

● પ્રથમ આવૃત્તિ : ૧૯૮૨

● પ્રતિ : ૫૦૦૦

● પૂછ : ૮ + ૪૬ = ૫૪

● દિનમત : રૂપિયા ૧-૫૦

● પ્રાપ્તિસ્થાન :

(૧) હરિ: ઊં આશ્રમ, નડિયાદ - ૩૮૭૦૦૧

(૨) હરિ: ઊં આશ્રમ, સુરત - ૩૮૫૦૦૫

● સુદક :

પ્રણિણુચંડ નટવરલાલ ગામી

પ્રાણવ પ્રિન્ટર્સ

૧૧-અ, વિજય કોલેની

સરદાર પટેલ કોલેની પાસે

ઉસ્માનપુરા, અમદાવાદ - ૩૮૦૦૧૩

● સુખપૂછ ડિઝાઇન અને રેખાંકન ચિત્રો :

શ્રી 'જ્ય' પંચોલી

'નીરજ'

પ, હેમદુન સોસાયટી

અમદાવાદ - ૩૮૦૦૦૭

સમર્પણાંજલિ

નેમનો મૂંગો ભાવ સતત

પૂજ્ય શ્રીમાર્ટા

તથા

હરિઃ ઊં આશ્રમ પ્રત્યે

વહેતો આવ્યો છે

એવા

શ્રી મનુભાઈ ઓઘડલાઈને

(ઓઘડલાઈ લલુભાઈની કું. અમદાવાદ)

રનેહલયું સમર્પણ

હરિઃ ઊં આશ્રમ
નિયાદ

—નંદુભાઈ

પ્રભસત્તાઈ દિન

૨૬-૧-૧૯૮૨

નિવેદન

હરિ: અં આશ્રમે પોતાનાં દાનટ્રસ્ટો ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાયટી આણું દને સુપરત કરેલાં. આજ સુધી તેનું સંચાલન તેમણે કર્યું. એમણે જે સાથસહકાર આપ્યો તે બદલ અમે તેમના ખૂઅ ખૂઅ આલારી છીએ. હવે એ વહીવટ હરિ: અં આશ્રમ, નડિયાદને સંભાળવાને આવે છે. તેમાંથી ગિજુભાઈ સમારક બાલજીવન ઘડતર ચોજનાનું પુષ્પ નવમું હરિ: અં આશ્રમ પ્રકાશન તરફિ બહાર પડે છે.

શ્રી સુદુલભાઈ કલાર્થાંએ ગામડાનાં ખાળેકાને ઈસપની પ્રાણી-કથાએ નવીન સ્વરૂપે ભળે એ હેતુથી અમારા સૂચનને માન આપી આ પુસ્તકા લખી આપી તે બદલ અમે તેમના આલારી છીએ. તાલુકા પંચાયતેા દ્વારા આ પુસ્તક આમાગડો સુધી પહેંચશે એ આનંદદાયક ઘટના છે.

શ્રી જ્ય પંચોલીએ સુખપૃષ્ઠ ડિઝાઇન તથા અંદરનાં રેખાં-કનો ફરી આપ્યાં તે બદલ અમે તેમના આલારી છીએ. પંકજ પ્રેસેસ સંસ્કરિયો, રાયપુર અમદાવાદ્વાળા શ્રી રમેશભાઈ સરેયા ભક્તિભાવે વિનામૂહ્યે અમને કાયમ જલોકો બનાવી આપે છે અને તે પણ તાઠકાલિક બનાવી આપે છે એવા એમના લાવનો આલાર શ્રી રીતે માનવો ?

પ્રણુવ પ્રિન્ટસ્વાળા શ્રી પ્રવીષુભાઈ ગામ્ભીર્ય આ પુસ્તક ચોકસાઈપૂર્વક જલદી છાપી આપ્યું તે બદલ અમે તેમના આલારી છીએ.

૨૬-૧-૮૨

હરિ: અં આશ્રમ, નડિયાદ

—નંદુભાઈ
મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી

ઇસપ વિશે થોડુંક

પ્રાચીન શ્રીસમાં ધણા મહાપુરુષો થઈ ગયા. તેમાં ઇસપની ગણના થાય છે. તે એક ગુલામ હતો, પરંતુ ખૂબ જ જ્ઞાની હતો.

ઇસપે ધણી બધી જ્ઞાન-વાતો લખી છે. આખી દુનિયામાં તેમની વાતો જાણીતી થઈ છે.

ખૂબીની વાત એ છે કે, પશુ-પંખીઓને ચોતાની વાતોનાં પાત્ર બનાવી તેમણે જીવનની મહામૂલી વાતો કહી દીધી છે.

આ પુસ્તિકામાં નાનાં જાળકોને ઇસપની વાતોનો પરિચય થાય, એટલા માટે ડેટલીક સરળ વાતો સરળ શૈલીમાં ૨જૂ કરવા નમ્ર પ્રયાસ કર્યો છે. જેથી તેઓ મોટાં થઈને ઇસપની નીતિકથાઓનો વધારે આસ્વાદ માણી શકે.

મુકુલ કલાર્થી

અનુષ્ઠાનિકા

૧. કાગડાએ તરસ છિપાવી	૧
૨. ગંજનો ફૂતરો	૩
૩. સિંહ અને ઉંદર	૫
૪. લેલિયો ફૂતરો	૮
૫. કીઢી અને તીડ	૧૦
૬. 'દરાખ તો ખાટી છે !'	૧૨
૭. વેડાલાઈનું ચુમાન છેલથું'	૧૪
૮. દેડકી-માની જીદ !	૧૭
૯. કૂલણું કાગડો	૨૦
૧૦. બિચારા કાચખાલાઈ !	૨૩
૧૧. રૂપાળાં શિગડાં !	૨૬
૧૨. ફૂકડો અને શયાળ	૨૮
૧૩. વરુએ ધનામ આપ્યું !	૩૨
૧૪. તકસાધું ચામાચીડિયું	૩૬
૧૫. ડોણ જીયું ?	૪૦

કાગડાએ તરસ છિપાવી

એક હતો કાગડા.

તેને ખૂબ તરસ લાગી હતી.

ઉનાળાના દિવસનો ખોપોર, એટલે પૂછવું જ શું ?

કાગડાએ આમતેમ જોડિને લેયું.

કચાંક પાણી મળે છે ?
 એમ જેતાં જેતાં કાગડો એક ઘર પર આવીને એઠો.
 ઘરના વાડામાં એક ફૂલે મૂકેલો હતો.
 કાગડો રાજ રાજ થઈ ગયો. તેને થયું :
 ‘હાશ ! પેલા ફૂલમાં પાણી હશો જ.
 ‘લાવ, ત્યાં જઈને જેઉં તો ખરો !
 ‘તરસથી મારો જીવ ધુંટાઈ રહ્યો છે.’
 કાગડો ઊરીને ફૂલ પર જઈને એઠો.
 ફૂલમાં જુઓ તો પાણી હતું ખરું.
 પણ બહુ જ થાડું હતું.
 કાગડાએ ચાંચ નાખી લોયું.
 પણ પાણી સુધી ચાંચ પહોંચી નહિ !
 હવે શું કરવું ?
 પાણી પીધા વિના કંઈ ચાલે ?
 કાગડાને અટ એક ચુક્કિસ સૂરી ગઈ.
 ફૂલની આસપાસ ધણ્ણા કંકરા પેલા હતા.
 કાગડાએ કંકરા ફૂલમાં નાખવા માંડચા.
 ધીમે ધીમે ફૂલે કંકરાથી ભરાવા લાગ્યો.
 અને ફૂલનું પાણ્ણા ઉપર આવવા લાગ્યું.
 કાગડાએ ફૂલમાં ચાંચ ડુખાડી જેઈ, તો પાણી પી
 શકાય એટલું ઊંચું આવ્યું હતું.
 કાગડાએ લહેરથી પેટ ભરીને પાણી પીધું.
 પછી ‘કા કા, કા કા,’ કરતો તે ઊરી ગયો.
 આ ઉપરથી આપણા એક કવિએ ગાયું છે :

‘ઓંકું પાણી કૂજનું,
ઉપર લેવા કાજ;
કંકર નાખી કાગડે,
પાણી પીધું આજ.
ધીરજ ને અતુરાધથી,
કામ કઠણું જે હોય;
જલહી પાર સુકાય છે,
ભલે કરી સૌ જોય.’

૨

ગંજનો ફૂતરો

એક હતો ફૂતરો.

તે એક દિવસ ધાસની ગંજ ઉપર આવીને એડો.

શ્રાડી વાર પછી એક ગાય ત્યાં આવી.

તે ભૂખી હતી.

ગંજ પાસે જઈને તે ધાસ ખાવા લાગી.

ગાયને જેઈ ફૂતરો તેના તરફ ધસી ગયો અને
“હાઉ હાઉ !” કરી લસવા લાગ્યો.

ગાય કરગરીને બોલી :

‘અરે, ફૂતરાલાઈ, હું ધણી ભૂખી થઈ છું.’

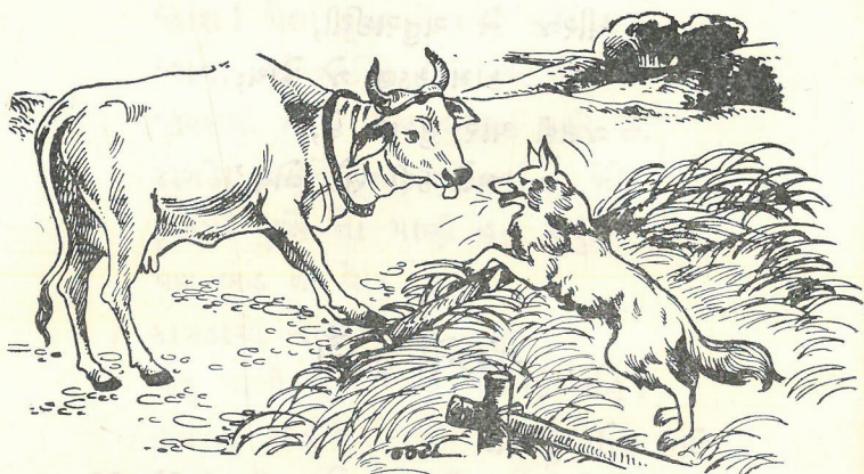
‘મને એકાદ પૂળો ખાવા હે.

‘માટી મહેરબાની થશે.’

પરંતુ ફૂતરો શાનો માને ?

જાણે પોતે જ ધાસ ખાવાનો હોય અને ગાય
જાણે તેના ખાવામાં લાગ પડાવવા આવી હોય !

એમ માનીને ફૂતરો વધારે ને વધારે જેરથી લસવા
લાગ્યો.

ગાયને ભૂખ સનજ્ઞડ લાગી હુતી.

એટલે એકાદ પૂળો ખાવા તે ગંભી તરફ જવા
લાગી.

ફૂતરો એ શાનો સાંખી લે ?

તે તો ગાયને કરડવા ધર્સી આવ્યો.

ગાય ઝડપથી ફૂર ખર્સી ગઈ.

ગાય નિરાશ થઈ ગઈ.

જતાં જતાં ગાય ફૂતરાને કહેવા લાગી :

‘એ અદેખા ફૂતરા ! આ ધાસ તારા ખાવાના
ખપનું નથી.

‘તું કહી ધાસ ખાતો નથી.
 ‘પરંતુ મારો એરાક ધાસ જ છે.
 ‘છતાં તું મને ભૂખીને ખાવા હેતો નથી !
 ‘એમાં તારા હાથમાં શું આવે છે ?
 ‘પોતે ખાતો નથી અને બીજાને ખાવા હેતો નથી !
 ‘આ રીત સારી ન કહેવાય !’
 એમ કહુને ભૂખી ગાય ત્યાંથી જતી રહી.

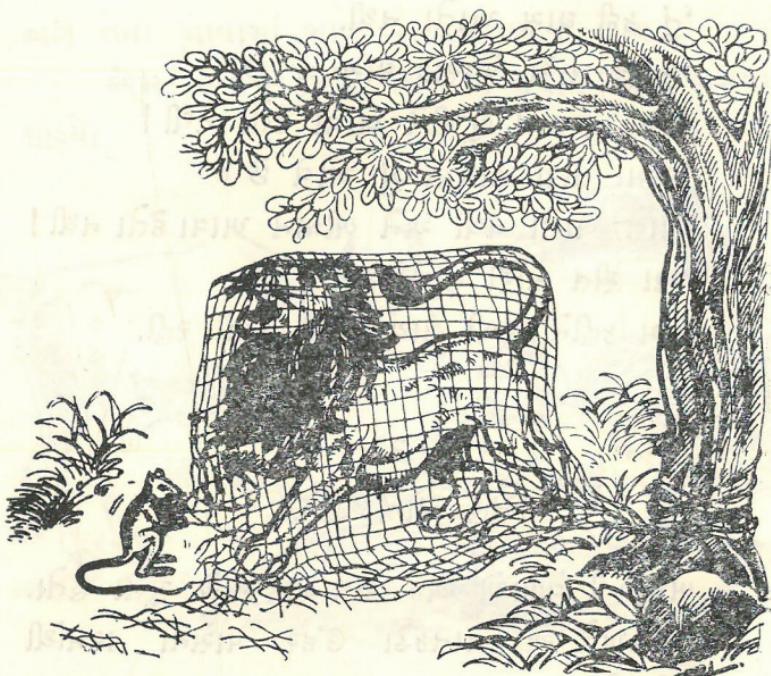
૩

સિંહ અને ઉંદર

ખેડેરની વેળાએ એક સિંહ જાડ નીચે સૂતો હતો.
 તે વખતે એક નાનકડો ઉંદર પાસેના દરમાંથી
 બહાર નીકળ્યો.

ઉંદરે સૂતોલા સિંહ ઉપર ચઢીને દોડાદોડ કરવા
 માંડી.

એથી સિંહ જગી ગયો.
 કાચી જાંઘમાંથી તેને જગતું પડ્યું.
 એટલે તેને ખૂબ રીસ ચઢી.
 સિંહે જટ દઈને ઉંદરને પંનમાં પકડ્યો.
 ઉંદર તો એકદમ ગલરાઈ ગયો.
 તેને થયું, હવે મર્યાદાર !
 એટલે તે કરગરતો કરગરતો બાદ્યો :
 ‘મહારાજ, આપ તો વનના રાજ છો.

‘હું તો તુચ્છ ઉંદરડો છું !

‘મને માર્દ કરે..

‘મારાથી મોટી ભૂલ થઈ ગઈ.

‘મને એક વાર જીવતદાન આપો.

‘વખત આવ્યે હું એનો જરૂર બદલો વાળીશ.’

સિહુને નાનકડા ઉંદરની આ વાત સાંભળીને હસવું

આવ્યું :

‘કચાં વનનો રાજ અને કચાં આ તુચ્છ ઉંદરડો !

‘એ વળી મને બદલો આપવાની વાત કરે છે !

‘એ વળી મને શો બદલો આપશો ?

‘મને આવા તુચ્છ જીવની મહદની જરૂર શી ?

‘પણ જવા હે. જેઓ તો ખરો એ મને કેવી રીતે
મહદ કરે છે ??’

એમ વિચારીને સિંહે ઉંદરને છાડી મૂક્યો.

ઉંદર જીવ લઈ નાઠી અને દરમાં ધૂસી ગયો.

આ વાતને ધાણા દિવસ વહી ગયા.

એક વાર પારધીએ એ જંગલમાં જાળ નાખી.

એ જાળમાં પેલો સિંહ સપડાઈ ગયો.

સિંહે જાળમાંથી ધૂટવા ખૂબ ધમપણા માર્યા.

પણ તેનું કશું વજ્યું નહિ.

એટલે તે જેર જેસથી ગર્જના કરવા લાગ્યો.

આખું વન સિંહની ગર્જનાથી ગાળ ઊઠ્યું.

ત્યાં તો એક ઉંદર સિંહ પાસે આવ્યો.

સિંહને પ્રણામ કરીને તે કહે :

‘વનરાજ, હું આવી ગયો છું.

‘આપ શાંત થાએ.

‘હું આપને આ ખંધનમાંથી શોઢાવું છું.

‘મહારાજ, આપે મને ઓળખ્યો કે ?

‘આપે મને એક વાર જીવતદાન આપ્યું હતું એ
આપને યાદ છે કે ??’

સિંહે જેયું તો પેલો જ ઉંદર હતો !

ઉંદરે જરાએ વિલંખ કર્યા વિના પોતાના તીણા
દાંત વડે મજબૂત જાળને કાપી નાખી.

સિંહ જાળમાંથી ખહાર નીકળી ગયો.

સિંહને મનમાં થયું :

‘તે દિવસે આ ઉંદરે મને બદલો વાળવાની વાત કરી હતી.

‘તે વખતે મેં એ વાત હસી કાઢી હતી.

‘પણ આજે હું જેઉં છું કે, મારા જેવો અળવાન સિંહ ઉંદર જેવા નાનકડા જીવની મદદથી છૂટચો.’

સિંહે ઉંદરને મનોમન આભાર માન્યો.

લાભિયો ફૂતરો

એક હતો ફૂતરો.

તેને હાડકાનો એક ટુકડો જડચો.

એ મોંમાં લઈને ફૂતરો જતો હતો.

રસ્તામાં એક નાળું આવ્યું.

નાળા ઉપરના લાકડાના પુલ ઉપરથી ફૂતરો સામે પાર જવા લાગ્યો.

જતાં જતાં ફૂતરાએ અચાનક પાણીમાં જેયું.

અરે, આ શું ?

એક ખીંચે ફૂતરો પણ મોંમાં હાડકું લઈને તેના તરફ જેતો દેખાયો !

ફૂતરો પાણીમાંના ફૂતરાના મોંમાં હાડકું જેઈને લોભાયો.

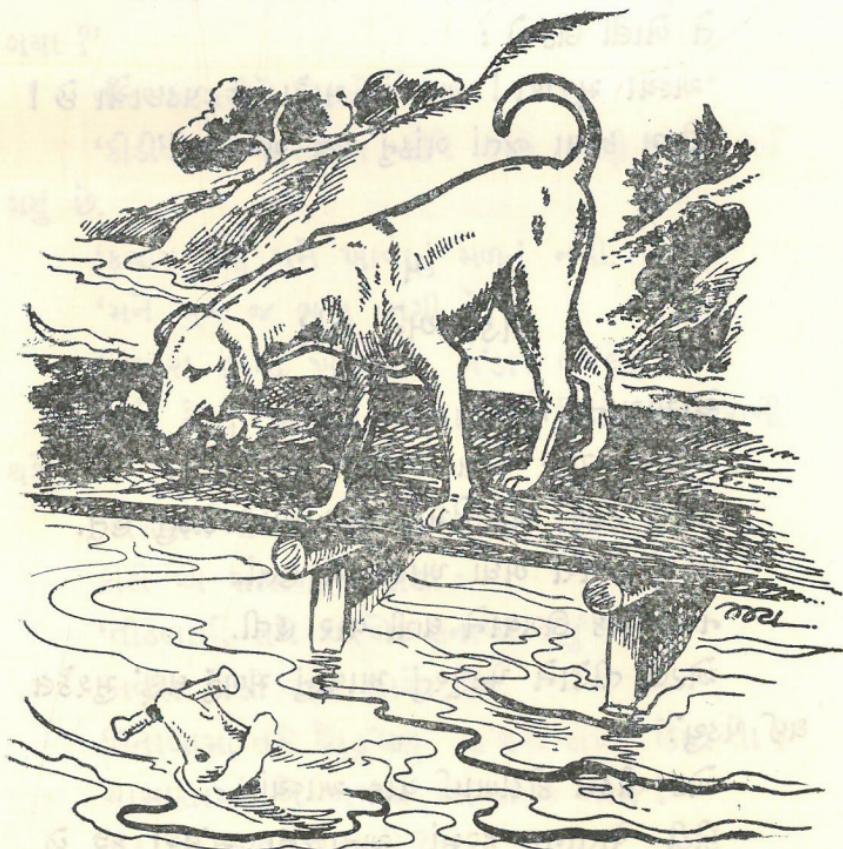
તેને મનમાં થયું :

‘દાવને, આ પાણીમાંના ફૂતરાને જેરથી ભસીને
ગલ્લરાવી નાખું.

‘એટલે તે હાડકું નાખીને લાગી જશો.

‘તો તો પછી મને એકને બદલે એ ટુકડા ખાવા
મળશો.’

એમ વિચારીને ફૂતરો જેરથી ભસવા લાગ્યોઃ
‘હાઉ હાઉ ! હાઉ હાઉ !’

આમ કરવા જતાં ફૂતરાના મેંમાંનું હાડકું પાણીમાં
પડી ગયું !

એટલે તેને ભાન થયું :

‘અરે, આ તો માંનું હતું એ પણ ગયું !’

‘આ શું થયું ?’

તેણે પાણીમાં જેયું તો —

પાણીના ફૂતરાના મેંમાં પણ હાડકાનો દુકડો ન
મળે !

તે ઓલી ઊઠ્યો :

‘અલ્યા મૂરખા ! આ તો મારો જ પડછાયો છે !

‘લોલ કરવા જતાં ગાંઠનું પણ શુમાવ્યું !’

૫

કીડી અને તીડી

ચોમાસાના દિવસો હતા.

અરમર અરમર વરસાદ વરસી રહ્યો હતો.

તીડનું ટોળું આમતેમ ચોરાક માટે ઊડતું હતું.

પરંતુ એતરો બધાં ખાલીખમ હતાં.

નવો પાક ઉગવાને ઘણી વાર હતી.

એટલે તીડોને પેટપૂરતું ખાવાનું મળવું ઘણું સુશકેલ
થઈ પડ્યું.

એક તીડોને કીડીખાઈ ચાદ આવ્યાં.

કીડી પોતાના દરમાં અનાજનો સંધરો કરે છે,

એની તેને ખખર હતી. એટલે એ તીડુ કીડીના દર પાસે ગયું.
 તેણું બારણું ખખડાવતાં કહ્યું :
 ‘કીડીબાઈ, કીડીબાઈ, જરા બહાર આવો તો !’
 સાદ સાંભળીને કીડી બહાર આવી.
 તીડુને લેધને કીડી ઓલીઃ
 ‘ઓલો, તીડલાઈ, શું કામ પડયું ?
 ‘આઠલા વરસાદમાં તમે અહીં કચાંથી ભૂલા પડી
 ગયા ?’
 તીડુ કરગરીને ઓલ્યો :
 ‘કીડીબાઈ, વરસાદને લીધે બધે પાણી પાણી થઈ
 ગયું છે.
 ‘કચાંય પણ મને ખાવાનું મળતું નથી.
 ‘મને ખૂબ જ ભૂખ લાગી છે.
 ‘તમારા દરમાં ઓરાકનો લંડાર ભરેલો છે.
 ‘મને થોડું ખાવાનું આપો, તો મારી મહેરબાની
 થશે.

‘ભગવાન તમારું ભલું કરશે.’
 કીડી એ સાંભળીને ઓલીઃ
 ‘તીડલાઈ, તમે આએ ઉનાળો કયું શું ?
 ‘નવરા એસી રહ્યા લાગો છો.
 ‘ઉનાળામાં તમે થોડુંથણું સંઘરી રાખ્યું હોત તો !
 ચામાસામાં એ ખપમાં આવત કે નહિ ?’
 તીડુ શો જવાબ આપે ?

તેણે નીચું મેં રાખી કહ્યું :

‘ક્રીડિબાઈ, તમારી વાત સાચી છે.

‘મને ઓરાક સંઘરવાનું સૂજ્યું જ નહિ.

‘મારો આખો ઉનાળો ખાવા-પીવામાં અને ગીત ગાવામાં ગયો.

‘હવે હું શું કરું ?’

ક્રીડિબાઈ પાસે જવાબ તૈયાર જ હતો.

તેણું ચોખ્યુંચટ સંભળાવી દીધું :

‘એમાં વિચારવાનું શું હોય ?

‘તમે આખો ઉનાળો ગીત ગાયાં કર્યાં.

‘તો હવે આખું ચોમાસું નાચ નાચ્યા કરો !’

એમ કહીને ક્રીડિબાઈએ ધડ ધર્યાને દરનું બારણું વાસી દીધું.

‘દરાખ તો ખાટી છે !’

એક શિયાળ હતું.

તે ખડુ ભૂખ્યું થયું હતું.

ફરતું ફરતું તે ડોઈની વાડીમાં ભરાઈ ગયું.

વાડીમાં દરાખનો માંડવો હતો.

તેના ઉપર મજલની દરાખની લૂમો લટકતી હતી.

દરાખની લૂમો જેઈને શિયાળ રાજુ રાજુ થઈ ગયું.

તેના મેંમાં પાણી છુટ્યું.

તેને થયું :

‘વાહ ! આજે તો લહેર છે !

‘મને ખૂખ કકડીને લાગી છે.

‘મીઠી મજની દરાખ ખાવાની મજ પડશે.

‘આજે તો પેટ ભરીને મીઠી મીઠી દરાખ ખાઉં.

‘ધણે દિવસે મીઠી દરાખ ખાવા મળશે.’

એમ વિચારીને શિયાળ દરાખના માંડવા પાસે

ગયું.

દરાખની લૂમ લેવા તેણે ફૂદકો માર્યો.

પરંતુ લૂમ ખૂખ જીંચી હતી.

એટલે શિયાળ પહોંચી શક્યું નહિ.

શિયાળે ખીજુ વાર વધારે જેરથી ફૂદકો માર્યો.

પરંતુ તે ક્ષાબ્યું નહિ.

તેણે ત્રીજુ વાર ફૂદકો માર્યો.

પણ ભાઈસાહેબ ત્યાંના ત્યાં !

શિયાળને કોઈ પણ હિસાણે મીઠી મજની દરાખ ખાવી હતી.

તેણે ચાથી વાર ફૂદકો માર્યો.

એમ જેર કરી કરીને ધણી વાર ફૂદકા માર્યો.

પણ માંડવો તો ખૂખ જીંચા હતો.

એટલે શિયાળ કંઈ ક્ષાબ્યું નહિ !

છેવટે શિયાળ ફૂદકા મારી મારીને થાકીને બોથપોથે થઈ ગયું.

તે લોડું પડી ગયું.

તે ત્યાંથી જવા લાગ્યું.

પણ તેની આંખ તો પેલી દરાખની લૂમ ઉપર જ કરેલી હતી.

છતાં પોતાની ઝજેતી ઢાંકવા શિયાળ જોવ્યું :

‘છી ! છી ! આ દરાખ તો ખાટી છે !

‘આવી ખાટી દરાખ કોણું ખાય ?

‘નકામા દાંત ખાટા થઈ જય !’

એમ કહીને શિયાળ ત્યાંથી જતું રહ્યું.

૭

ઘોડાભાઇનું ગુમાન ઊતયું

એક હતો વેપારી.

તેની પાસે એક ઘોડા અને એક ગઘેડા હતાં.

વેપારી માલસામાન લેવા શહેરમાં જતો.

વેપારી બધો માલ ગઘેડા ઉપર જ લાદતો.

ઘોડાને એમ જ પોતાની સાથે રાખતો.

વેપારીને ઘોડા પર એસીને જવાનું ગમતું નહિ.

તેને પગે ચાલીને જવા-આવવાનું ગમતું.

એક દિવસ ગઘેડા બિચારો માંદો પડી ગયો.

વેપારીએ તો તેના પર હંમેશની માર્ક સારી પેઠે સામાન મૂક્યો.

વેપારી ગઘેડા અને ઘોડાને લઈ પરગામ જવા નીકળ્યો.

ગધેડો માંદો હતો જ.

એમાં વેપારીએ તેની ઉપર ખૂબ લાર લાદેવો હતો.

બિચારાથી ચાલી શકાતું ન હતું.

અધૂરામાં પૂરું ખોપારનો વખત હતો.

સખત તાપ પડતો હતો.

એટલે તે બાપડો ખૂબ થાકી ગયો અને હાંક્રવા લાગ્યો.

તેની સાથે ઘોડો લહેરથી ચાલતો હતો.

ગધેડાને થયું :

‘લાવ, ઘોડાને મારી તબિયતની વાત કહું.

‘તે જે મારો થોડો લાર જોંચકી લે, તો મને એટલી રાહત મળશે.’

એમ વિચારીને ગધેડાએ ઘોડાને કહ્યું :

‘ઘોડાભાઈ, આજે મને તાવ આવ્યો છે.

‘મારાથી બરોઅર ચાલી શકાતું નથી.

‘મારી પીઠ ઉપર એટલો બધો લાર છે કે હું મરી જઈશ.

‘તમે થોડો લાર જોંચકવા ન લાગો ?

‘તમારો મોટો ઉપકાર થશો.’

ઘોડો તો એ સાંસળીને હણુહણી જિઠચો.

તેને થયું, શું ગધેડાનો લાર હું ઉપાડું ?

આહું કહેતાં એને શરમ પણ નથી આવતી ?

તે મિનજમાં ઓલ્યો :

‘અહ્યા ગધેડા, તું માંદો પડચો, તો હું શું કરું ?

‘હું શું કામ તારો ભાર ઉપાડું ?
 ‘તારે કહેલું હોય તો શેઠને કહે.
 ‘તે જણે ને તું જણે.
 ‘મારે એની સાથે કશી લેવાહેવા નથી.
 ‘ભાર ઉપાડવાનું કામ તારું છે.
 ‘હું કંઈ તારો ભાર ઉપાડવા સાથે આવતો નથી.’
 ઘાડાની વાત સાંખળીને ગધેડો બિચારો ચૂપ થઈ ગયો.

તે ધીમે ધીમે ડગ ભરતો ભરતો આગળ ચાલવા લાગ્યો.

આગળ જતાં ગધેડો ભારથી થાકીને જમીન પર ગણદી પડચો.

થોડી વાર તરફદીને એ બિચારો મરી ગયો !
 વેપારી ભૂંજવણુમાં સુકાઈ ગયો.
 તેણે આખરે રસ્તો કાઢચો.
 ગધેડો પરનો બધો ભાર તેણે ઘાડા ઉપર લાડી દીધો.

વેપારીને થયું :

‘આ મરેલા ગધેડાનું ચામડું શા માટે જતું કરું ?
 ‘એના એ પૈસા ઊપજશો.
 ‘રસ્તામાં ચામડિયાનું ધર આવે છે.
 ‘માટે લાવ, આ મરેલા ગધેડાને પણ ઘાડા પર ચડાવી દઉં ?’
 એમ વિચારાને તેણે મરેલા ગધેડાને પણ ઘાડા

ઉપર લાઢી દીધો !

ઘાડાનું શું ચાલે ?

ઘાડાલાઈ હવે ગધેડા પરનો બધો જ ભાર અને
ઉપરથી મરેલા ગધેડાને પણ ઊંચકીને ચાલવા લાગ્યા !

તેની બધી તોરી ઊતરી ગઈ.

ઘાડાને થયું :

‘મે’ ગધેડાનો થોડોક ભાર ઉપાડી લીધો હોત તો
કેવું સારું થાત !

‘મારે આટહું બધું ઉપાડીને જવું તો ન પડત !’

૮

દેડકી-માની જ્યદી !

એક બળદ તળાવડીએ પાણી પીવા આવ્યો.

તળાવડીના કિનારે નાનાં નાનાં દેડકાં રમતાં હતાં.

બળદના પગનો પાણીમાં છખ છખ અવાજ સાંલળી-
ને નાનાં બચ્ચાં ગલરાયાં.

તે બધાં ધભાધબ કૂદીને હૂર નાસી ગયાં.

એક બચ્ચું એની મા પાસે જઈને હાંકૃતું હાંકૃતું
ઓદ્યું :

‘મા, મા, આજે તો અમે આખાદ બચી ગયાં !

‘મોટું’ પ્રાણી તળાવડી ભાણી આવ્યું.

‘એના પગના ભારે અવાજથી અમે ચેતી ગયાં.

‘જલદી જલદી કૂદકા મારીને હૂર જતાં રહ્યાં.’

હેડકાની મા બોલી :

‘આવડું મોઢું હતું ?

‘આવડું હતું કે ?’

એમ કહીને હેડકી-માએ પોતાનું શરીર કુલાવીને
ખતાવ્યું.

બચ્ચું એ જેઈ બોલ્યું :

‘ના, માડી, ના ! એ તો આના કરતાં કેટલુંચ
મોઢું હતું.’

હેડકાની મા વધારે કુલાઈને બોલી :

‘આવડું મોઢું હતું કે ?’

બચ્ચું કહે :

‘મા, આ તો કંઈ જ ન કહેવાય !

‘એ તો બહુ જ મોટું હતું.

‘એટલું મોટું કે ન પૂછો વાત.’

પણ મા મમતે અડી હતી.

તેને થયું, એવું તે કેટલું મોટું પ્રાણી હશે ?

હેડકી-માને વળી વધારે શરીર કુલાવ્યું.

એ ખતાવીને માને પૂછ્યું :

‘આટલું મોટું હતું કે ?’

બચ્ચાએ ડોકું ધુણાવીને કહ્યું :

‘મા, તને ખ્યાલ નહિ આવે.

‘એ તો નજરે જુએ તો ખખર પડે.

‘તારું શરીર તો કંઈ જ ન કહેવાય !’

પરંતુ હેડકી-માને એથી સંતોષ ન થયો.

પોતાનામાં જેટલું જેર હતું એટલું વાપરીને હેડકી-
માને શરીર ખૂબ જ કુલાવ્યું.

તે એલી :

‘આટલું મોટું એ પ્રાણી હશે.’

બચ્ચું ‘ના, મા ! ના,’ એમ કહેવા જાય ત્યાં
તો —

કુટાક દઈને હેડકી-માનું પેટ ફાઠી ગયું !

તેના રામ રમી ગયા !

આ પરથી આપણા એક કવિએ યોગ જ કહ્યું છે :

‘નિજ શુણું ઉત્તમ મન ગણી,

જે નર બહુ કુલાય;

ખળદ સમે બનવા જતાં,

મેંડક જ્યેમ મરી જય?

૬

કૂલણજી કાગડો

એક ભૂખયું શિયાળ ઓરાકની શોધમાં વગડામાં
કરતું હતું.

એવામાં એક કાગડો ઊડતો ઊડતો આવ્યો.

તે પાસેના એક આડ ઉપર છેઠો.

કાગડાની ચાંચમાં પૂરી હતી.

શિયાળે કાગડા લણી જેયું.

કાગડાની ચાંચમાં પૂરી જેઈને શિયાળ વિચારવા
લાગ્યું:

‘કાગડા પાસે પૂરી છે.

‘મને ભૂખ લાગી છે.

‘કંઈ પણ ચુક્તિ કરીને આ કાગડાની ચાંચમાંની
પૂરી પડાવવી જેઈએ.’

શિયાળભાઈને ચુક્તિ શોધતાં કેટકી વાર?

શિયાળ આડ નીચે ગણું:

તેણે કાગડાનાં વખાળું કરવા માંડચાં:

‘કાગડાસાહેબ, રામ રામ!

‘ધણે દિવસે તમારાં દર્શન થયાં!

‘ભગવાને તમને ધડીને હાથ ધોઈ નાખ્યા છે..

‘ભગવાને શું તમને રૂપ આપ્યું છે !

‘શો રૂપાળો તમારો રંગ છે !

‘માર, પોપટ, હંસ તો તમારી આગળ કશી વિસાતમાં નથી.

‘તમારાં પીછા કેવાં કોમળ છે !’

પોતાનાં વખાણ સાંસળી કાગડો કુલાયો.

તે આનંદમાં આવી જઈ નાચવા લાગ્યો.

એ જેઈને શિયાળે તેને વધારે કુલાવ્યો :

‘વાહ રે વાહ, કાગડાલાઈ !

‘જેલું તમારું રૂપ, તેવો જ તમારો નાચ પણ

સુંદર છે.

‘ખરેખર, તમારો રાગ તો વળી એઠાર જ મીઠો
મધુરો હશે.’

‘પોપટ, બુલખુલ તો તમારા રાગ આગળ પાણી
જ ભરે!’

કાગડો આ સાંભળીને ખૂબ તાનમાં આવી ગયો.
તે ચાંચમાંની પૂરીનું ભાન લૂલી ગયો.
લહેરમાં ને લહેરમાં કાગડો ‘કા, કા, કા’ કરી
ગાવા મંડી પડ્યો.

ચાંચ પહોળી થઈ.
એટલે ચાંચમાંની પૂરી નીચે પડી ગઈ.
શિયાળે પૂરીને મોંમાં જીવી લીધી.
પછી શિયાળ મનમાં હસતું હસતું ત્યાંથી ચુપચાપ
પલાયન થઈ ગયું.

થોડી વાર પછી કૂલણુલ કાગડાનું તાન જિતયું.
તે વખતે તેને ભાન આવ્યું કે,
જાડ નીચે શિયાળ નથી અને ચાંચમાં પોતાની
પૂરી નથી!

૧૦

બિચારા કાચખાલાઈ!

એક તળાવમાં એક કાચખો રહેતો હતો.

તેનો એક લાઈથંધ કાચખો પાસેના ગામના તળાવમાં રહેતો હતો.

એક દિવસ કાચખાને થયું :

‘ધણુ વખતથી મારા મિત્રને મહ્યો નથી.

‘અત્રણ વાર તે અહીં આવી ગયો.

‘પણ હું હજુ ગયો નથી.

‘પરંતુ શું કરું ?

‘મારા પગ બહુ જલદી થાકી જાય છે.’

વાત પણ ખરી છે.

એ મિત્રનું ગામ ચારપાંચ માઠલિ હૂર હતું.

કાચખાલાઈ ધીરે ધીરે ટગુમગુ ટગુમગુ કરતા જાય,
તો પહોંચે તો ખરા જ.

પણ વાર કેટલી બધી લાગે ?

કાચખાને વિચાર કરતાં એક મારગ સૂડી આવ્યો.

તળાવના કિનારે આવેલા એક ઝાડ પર ગીધ રહેતો
હતો.

કાચખો તેને ઓળખતો હતો.

કાચખો ગીધ પાસે ગયો અને ઓલ્યો :

‘ગીધલાઈ, મારે તમને એક વિનંતી કરવાની છે.

‘તમે મારું એક કામ કરશો ?

‘મોટી મહેરખાની થશો.’

ગીધ કહે :

‘ઓલો, કાચખાલાઈ, ખુશીથી કહે।’

કાચખો ઓલ્યો :

‘મારો એક લાઈબંધ પાસેના ગામમાં રહે છે.

‘મારે એને મળવા જવું છે.

‘તમે મારી ગતિ તો જણો છો.

‘એઠે બધે હૂર જતાં ધણો વખત લાગે.

‘તમે તો રોજ આમતેમ બધે ઊડતા ફરો છો.

‘એ ગામ બાજુ જવાના હો, તો મને તમારા
પંજમાં પકડીને ત્યાં લઈ જાઓ ખરા ?’

ગીધે કહ્યું :

‘એમાં શી મોટી વાત છે !

‘હું આમ જઉં કે તેમ જઉં, એ બધું જ મારે
મન સરખું.

‘આપણુને ઓરાક અહીંતહીંથી મળી જ રહે.

‘ચાલો, આજે જ તમને ત્યાં મૂકી આવું.’

કાચખો રાજ રાજ થઈ ગયો.

તેને મનમાં થયું :

‘ગીધલાઈ કેટલા ભલા છે !’

પછી તો ગીધે કાચખાને પંજમાં પકડી લીધો.

તે કાચખાને લઈને પેલા ગામ લખી ઊડવા

લાગ્યો।

મારગમાં તેને એક કાગડાને લેટો થઈ ગયો।
કાગડાએ ગીધના પંજમાં કાચણાને જેયો।
એ જેઈને કાગડાએ ગીધને કહું :
'વાહ ! ગીધલાઈ, આજે તમને અરછો શિકાર
મળી ગયો !'

'તમે મોટા નસીબદાર છો.'

કાગડાની વાત સાંલળીને ગીધની મતિ બગડી ગઈ.
તેને મનમાં થયું :
'હું પણ કેવો મૂરખનો સરહાર છુ' !
'જાહીનેઈને મારા હાથમાં આવેલા શિકારનો મને
પચાલ જ ન આવ્યો.'

ગીધે ધીરે અવાજે કાગડાને કહું :

'કાગડાભાઈ, તમારી વાત સાચી છે.

'પણ આ કાચણાનું કોટલું ખૂબ જ કઠણું છે.

'એને લાંગવું શી રીતે ?

'કોઈ ઉપાય સૂજે છે ખરો ?'

કાગડાને ઉપાય શોધતાં કેટલી વાર ?

કાગડાએ ધીમા અવાજે ગીધને કહું :

'એમાં વિચારવાનું શું હોય ?

'ઉપાય તો સહેલોસટ છે.

'નીચે પથ્થર પર એને પડવા હો ને !

'એનું કોટલું કચાંય ઠેકાણે પડી જશે.

'પછી લહેરથી ખાને.'

ગીધને કાગડાની વાત બરોખર લાગ્યા।

તેણું કાચખાને છાડી દીધો।

કાચખો બિચારો નીચે પથર પર પછડાઈ ગયો !

તેના મજબૂત કેટલાના કૂરચેકૂરચા જિડી ગયા।

પછી બંને સાગરીતોએ લહેરથી ઉજાળી કરી.

૧૧

રૂપાળાં શિંગડાં !

એક હતું સાખર.

તે એક દિવસ નહીમાં જિલ્લું જિલ્લું પાણી પીતું હતું.
નહીના પાણીમાં તેનો પડછાયો પડતો હતો।

એ તરફ સાખરનું ધ્યાન ગયું.

સાખર કહેવા લાગ્યું :

‘વાહ ! લગવાને મને કેવાં સુંદર મજનાં શિંગડાં
આપ્યાં છે !

‘રાજના માથા ઉપર સુગટ શોલે, તેમ તે મારા
માથા ઉપર શોલે છે.’

એવામાં તેની નજર પોતાના પગ ઉપર પડી.

એ જેઈને સાખર નિસાસો નાખતું ખાલ્યું :

‘અરેરે, લગવાન પણ કેવો છે !

‘તેણું મને પગ કેટલા પાતળા અને કદૃપા
આપ્યા છે !

‘કચાં મારાં રૂપાળાં શિંગડાં અને કચાં મારા ભુંડા

પગ !

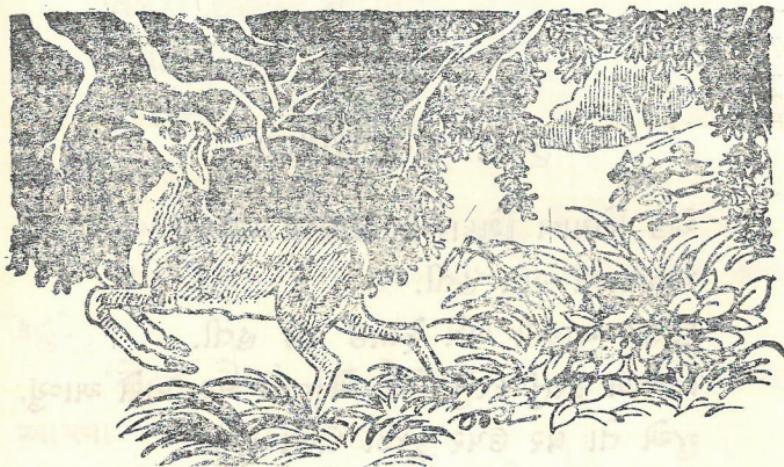
‘ખરેખર, આવા કદરુપા પગથી હું લાજુ મરું છું !

સાખર આવા વિચાર કરતું તીલું હતું.

એટલામાં તેણે ફૂતરાએનો અવાજ સાંભળ્યો.

જુઓ તો, શિકારી ફૂતરાએ તેના તરફ ધસી
આવતા હેખાયા !

સાખર જીવ લઈને નાહું.

ફૂતરાએ પણ તેની પાછળ હોડયા.

સાખર જંગલની ગીય આડી લાણી હોડયું.

પણ આ શું ?

તેનાં પાંખડાંવાળાં શિંગડાં આડીમાં ભરાઈ ગયાં !

સાખર શિંગડાંને કાઢવા ખૂબ ખૂબ મથ્યું.

પરંતુ આડીમાં ભરાઈ ગયેલાં શિંગડાં કેમે કરી
નીકળ્યાં નહિ !

સાખર બિચારું ભયથી ધૂજુ તીળયું.

શિકારી ફૂતરાએઓ જડપથી ત્યાં ધસી આવ્યા,
ફૂતરાએઓ સાખરને પીંખી નાખ્યું !
મરતાં મરતાં સાખર બોલ્યું :
'અરેરે, જે પગ મને નકામા અને કદરપા લાગતા
હતા, તે મને ખરે વખતે ખપ લાગ્યા.
'પણ જે શિંગડાં મને રૂપાળાં લાગતાં હતાં, એ
શિંગડાંએ જ મને છેવટે દગો હીધો !'

૧૨

ફૂકડો અને શિયાળ

એક શિયાળ શિકારની શોધમાં નીકળ્યું.
અજવાળી રાત હતી.
શીતળ ચાંદની બધે ફૈલાઈ ગઈ હતી.
શિયાળ ઝરતું ઝરતું એક ઘેરૂતના ઘર પાસે આવ્યું.
જુએ તો ઘર ઉપર ફૂકડો ઊભો હતો.
શિયાળ તો રાજ રાજ થઈ ગયું.
તે બોલ્યું :
'વાહ ! આજે તો મનનો શિકાર મળી ગયો !
'આ ફૂકડાને કોઈ પણ હિસાએ ઝોસલાવવો રહ્યો.
'એ નીચે જિતરે એટલી જ વાર.
'પછી એને પકડતાં વાર નહિ.'
એમ વિચારીને શિયાળ ચોટું ચોટું હસતાં
બોલ્યું :

‘કેમ છો, કૂકડાભાઈ!

‘મજામાં છો ને?

‘કુંડી ઠંડી મજાની અજવાળી રાત છે!

‘આવી અજવાળી રાતે ફરવાની એંર મજા.’

કૂકડો શિયાળને જોઈને ઓદ્યો:

‘એહો! શિયાળભાઈ કે?

‘વગડો છોડીને આ બાજુ કચાંથી ટપકી પડ્યા?’

શિયાળ ઠાવકું મોં રાખી ઓદ્યું:

‘કૂકડાભાઈ, આજે હું ખાસ એક ઝુશાખબર આપવા આવ્યો છું.

‘તમને કહાય એની ખબર નહિ હોય.

‘મને થયું, લાવ, કૂકડાભાઈને જઈને આ વાત કહું:

‘એટલે મોડું થયું છે છતાં, રાતે તમને ખબર આપવા ખાસ આવ્યો છું?’

કૂકડો એ સાંભળી નવાઈ પામ્યો.

તેને થયું:

‘આ શિયાળ સાથે મારી કરી એળખાણ નથી.

‘તો પછી એ મને ખાસ કહેવા શા માટે આવ્યું હશે?

‘જરૂર કંઈ હાળમાં કાળું છે!

‘આપણે એટલા કાચા નથી કે એની વાતથી લોલાઈ એ.

‘જેઉં તો ખરો, એ શી વાત કરવા માગે છે?’

‘એટલે કૂકડાએ ઉત્સુકતા ખતાવી કહ્યું :

‘શિયાળભાઈ, તમે મને યાદ કરો, એ તમારી માટી મહેરબાની.

‘ઓલો, શી ખુશખખર છે ?’

શિયાળને થયું, લાવ, હવે આ કૂકડાને જળમાં પકડું.

એટલે શિયાળે મીઠાશથી કહ્યું :

‘કૂકડાભાઈ, વનના રાજ સિંહ મહારાજે ગઈ કાલે બધાં પશુઓની સભા લરી હતી.

‘એમાં વનના રાજએ હુકમ બહાર પાડ્યો છે :

મારા રાજ્યમાં નાનામોટાં બધાં પશુપંખીઓ હળી-મળીને રહે.

““કોઈ કોઈનો સંહાર કરે નહિ.

““કોઈ કોઈને પજવે નહિ.

““વનનો રાજ અને બકરીનું બચ્ચું અને એક જ અરણા પાસે સુખેથી પાણી પીએ.”

‘કૂકડાભાઈ, આ ખુશખખર આપણાં સૌને માટે આનંદની છે.

‘તમે અને હું હવે હોસ્ત.’

કૂકડો એ સાંભળીને ઓલ્યો :

‘વાહ ! વાહ ! આપણા વનરાજ સિંહનું કદ્યાણ થને.

‘આવા ખુશખખર આપવા બદલ હું તમારો ખૂખ આલાર માનું છું?’

એમ કહીને ફૂકડો જાંચી ડોક કરી એતર ભણી
અમસ્તો જ જેવા લાગ્યો।

શિયાળે એ જેઈને પૂછ્યું :

‘ફૂકડાભાઈ, તમે એતર ભણી શું જુઓ છો ?

‘કોઈ ફૂકડો દોસ્તદાર આવે છે કે શું ?’

ફૂકડો મનમાં મલકાતો બોલ્યો :

‘ના, ભાઈ, ના.

‘મારા માલિકનો ફૂતરો મોતિયો આવી રહ્યો છે.

‘તે મારો ખાસ દોસ્ત છે.

‘એની સાથે તમારી ઓળખાણુ કરાલું.’

એ સાંભળીને શિયાળના મોતિયા મરી ગયા !

તેણું ત્યાંથી ચલતી જ પકડી !

એ જેઈને ફૂકડો બોલ્યો :

‘શિયાળભાઈ, આમ ગલરાઈ શું ગયા ?

‘મોતિયા ફૂતરાને મળો તો ખરા !

‘હું તમારી ઓળખાણુ કરાવીશ.

‘હું તો વનનાં બધાં પશુપણીઓ હળીમળીને

રહેશે.

‘કોઈ કોઈને મારશે નહિ.

‘તો પછી તમે આમ ખીઓ છો શા માટે ?’

શિયાળે થોથવાતા અવાજે કહ્યું :

‘ફૂકડાભાઈ, હું ખીઓ તો નથી.

‘પણ એ ખુશખબર ફૂતરાભાઈને ન પહોંચી

હોય તો ?

‘એ શિકારી કૂતરાનો શો ભરોસો ?’
એમ કહીને શિયાળ અડપથી ત્યાંથી પલાયન થઈ ગયું.

એ જોઈને કૂકડાલાઈ ‘કૂક રે કૂક, કૂક રે કૂક !’ કરતા હસવા લાગ્યા.

૧૩

વરુણે ધનામ આખ્યું !

એક હતું વરુ.

તે એક દિવસ શિકારે ગયું.

મજાનો શિકાર મળ્યો.

ભૂખ એવી સજજડ લાગી હતી કે ન પૂછો વાતો

વરુ તો અડપલેર શિકારનું માંસ ખાવા લાગ્યું.

આતાં આતાં ઉતાવળમાં તે હાડકાનો એક ટુકડો ગળી ગયું !

લોાગનેંગો હાડકું ગળામાં ભરાઈ ગયું.

વરુણે જેરથી ઓંખારો ખાયો.

પણ હાડકું ગળામાંથી બહાર નીકળ્યું નહિ.

તેણે હાડકું ગળવા પ્રયત્ન કર્યો.

પરંતુ હાડકું ગળામાં એવું લેરવાઈ ગયું હતું કે,
ન બહાર નીકળે, ન નીચે જિતરે !

હવે શું થાય ?

વરુ તો હેરાનપરેશાન થઈ ગયું.

વરुએ ઈનામ આયું !

૩૩

તેને થયું, કોઈ હાડકાને ગળામાંથી કાઢી આપે
તો બચાય એમ છે.

તે પશુઓની અને પંખીઓની મદદ ભાગવા આમ-
તેમ હોડહોડ કરવા લાગ્યું.

કે મળે તેને વરુ કરગરતું કૃષે :

‘ભાઈસાહેબ, મારા ગળામાં હાડકું લેરવાઈ ગયું છે.
‘મહેરખાની કરી એ કાઢી આપો.

‘હું તમને ઈનામ આપીશ.’

પરંતુ હાડકું અંદરના ભાગમાં એવું તો સજજડ
લેરવાઈ ગયું હતું કે, કોઈ કાઠવા તૈયાર થયું નહિ.
કાઢે પણ શી રીતે ?

વરુની પીડા વધતી જ ગઈ.

એવામાં તેણે એક સારસ પંખીને જોયું.
તેને જોઈને વરુને થયું :

‘આ સારસની ચાંચ ધણી લાંણી છે.

‘તે જે મારા ગળામાં ચાંચ નાખી હાડકું કાઢે તો.

કામ થાય.

‘લાવ, એને વિનંતી કરી જોડાં.

‘માની જાય તો સાચું?’

એમ વિચારીને વરુ સારસ પાસે હોડતું ગયું.

સારસ તો વરુને હોડતું આવતું જોઈને ગભરાઈને
કાઠવા લાગ્યું.

વરુએ હાક મારીને કણું :

‘અરે, સારસભાઈ, ઊભા રહો ! ઊભા રહો !

‘મારાથી ગલરાઈ ને લાગશો મા.

‘હું બહુ ભારે આપત્તિમાં આવી પડ્યો છું.

‘મને તમે સહાય નહિ કરો ?’

વરુના આજુજુલયા શહેરો સાંલળીને સારસ ડિલું રહ્યું.

વરુ તેની પાસે ગયું.

સારસ ઓદ્યું :

‘વરુભાઈ, એલો, મારી શી જરૂર પડી ?

‘હું તમને શી મફદ કરું ?

‘આકૃતમાં આવનારને મફદ કરવી એ આપણો ધમ્ય છે.

‘એલો, ખુશીથી કહો.’

વરુ દ્વારામણું મેં કરી ઓદ્યું :

‘સારસભાઈ, મારા ગળામાં હાડકું ભરાઈ ગયું છે.

‘ધીજાં પશુ-પંખીએઓ એ કાઢવા પ્રયત્ન કર્યો અરે.

‘પણ કોઈ એટલે ડાંથેથી હાડકું કાઢી શક્યું નહિ.

‘હું તમારી જ શોધમાં નીકળ્યો હતો.

‘ભગવાનની મહેરખાની કે, તમે મને મળી ગયા.

‘તમારી ચાંચ બહુ લાંખી છે.

તમે મારા મેંમાં ચાંચ નાખી હાડકું કાઢી આપો તો મેટો ઉપકાર થશો.

‘એનો હું તમને સારો બદલો આપીશ.

‘તમને સાંકું ઈનામ આપીશ.’

વરुએ ધનામ આખ્યું !

૩૫

સારસ તૈયાર થઈ ગયું.

વરુ જમીન પર બેસી ગયું.

તેણે મેં પહોળું કરી સારસ આગળ ધ્યું.

સારસે હળવેથી પોતાની લાંખી ચાંચ વરુના મેમાં
નાખી.

તેણે થોડી વારમાં જ હાડકું બહાર કાઢી નાખ્યું.

સારસ ધનામની આશાએ વરુ ભાણી જેવા લાગ્યું.

વરુ એનો આલાર માન્યા વિન! જ જવા તૈયાર
થયું.

એટલે સારસ બોલ્યું :

‘વરુલાઈ, મને ધનામ આપવાનું તો ભૂલી જ ગયા !’

વરુ ખંધું હસતું બોલ્યું :

‘ધનામ તો તને કચારનું મળી ગયું !

‘તેં મારા મેંમાં ચાંચ નાખી, ત્યારે મેં મારું મેં
ખંધ કરી દીધું છોત, તો તારી શી વલે થાત ?

‘મેં તે વખતે એ કરડી ખાધી છોત તો ?

‘તને જીવતદાન આખ્યું, એ કંઈ નાનુસૂનું ધનામ

છ ??

સારસ સાનમાં સમજ ગયું :

‘ગરજ સરી એટલે વૈદ વેરી !’

૧૪

તકસાધુ યામાચીડિયું

એક વાર પશુઓ અને પંખીઓ લડી પડયાં.

લડાઈનો મોરચો સામસામે ગોઠવાઈ ગયો।

કોઈ વાર પશુઓ જેરમાં આવી જય.

પંખીઓ પર તેઓ તૂટી પડે.

કેટલાંચ પંખીઓને પીંખી નાખે.

વળી કોઈ વાર પંખીઓ જેરમાં આવી જય.

તેઓ પશુઓ પર એકસામણો ધસારો કરે.

ચાંચ વડે અને પંઝાઓ વડે તેઓ પશુઓને બરો-
ખર વોહિલુહાણ કરી મૂકે.

આ લડાઈમાં યામાચીડિયું મુશ્કેલીમાં મુકાઈ ગયું !

યામાચીડિયું પશુમાં પણ ખપે અને પાંખ હોવાથી
પંખીમાં પણ ખપે.

એ કયા પક્ષમાં જય ?

પંખીઓનો પક્ષ કરે, તો પશુઓને ઓછું આવે !

પશુઓના પક્ષમાં લડે, તો પંખીઓ નારાજ થાય !

યામાચીડિયાએ એક ઉપાય શોધી કાઢ્યો.

તે છાનુંમાનું ખદું જોયા કરે.

જુએ કે કોણું ઝાવે છે ?

તેણું વિચાર કરો.

‘મારે એકદમ કોઈના પક્ષમાં લળવું નહિં.
 ‘પશુના પક્ષમાં જાઉં અને પંખીઓ જુતે તો !
 ‘પંખીઓના પક્ષમાં જાઉં અને પશુઓ જુતે તો !
 ‘તો તો હું બંને બાજુથી રવડી મરું.
 ‘માટે શાંતિથી બધો તમારો જેયા કરવો.
 ‘જે પક્ષ જુતે એના પક્ષમાં લળી જવું.
 ‘એટલે કોઈ જતની સુરકેલી ન આવે.’

ચામાચીડિયું શરૂમાં કોઈ પણ પક્ષમાં લળવું નહિં.
 તે ફર રહી જેયા કરતું :
 કર્યો પક્ષ જુતે છે અને કર્યો પક્ષ હારે છે.
 લડાઈ બરોબર જભી હતી.
 ચામાચીડિયાએ જેયું કે, પશુઓ જેર કરી રહ્યાં છે.
 પશુઓનો પક્ષ જુતશો, એવું તેને લાગ્યું.
 આ મજની તક છે, એમ માનીને ચામાચીડિયું
 પશુઓના પક્ષમાં લળી ગયું.

તે પંખીઓની સામે લડવા લાગ્યું.
 ત્યાં તો બાજુ એકદમ ફેરવાઈ ગઈ.
 પશુઓ પીછેહટ કરવા લાગ્યાં.
 પંખીઓએ અનૂનથી તેમના પર આડમણું કર્યું.
 પશુઓના દળમાં લંગાણું પડ્યું.
 બધાં જીવ લઈ ને લાગવા લાગ્યાં.
 આ જોઈને ચામાચીડિયાને થયું :
 ‘અરે, આ તો પશુઓનો પક્ષ હારવા લાગ્યો છે !
 ‘પંખીઓ જુતવાની આણી પર છે.

‘લાવ, હું પંખીઓના પક્ષમાં જટ ભળી જઉં.

‘નહિ તો પંખીઓ મારા પર ખિંજશે.’

એમ વિચારી ચામાચીડિયું પંખીઓના પક્ષમાં છાનુંમાનું ભળી ગયું.

ત્યાં તો બંને પક્ષો થાકી ગયા હતા..

એટલે બંને પક્ષોને થયું :

‘આમ લડ લડ કેટલા વખત સુધી કર્યા કરવી ?

‘આમાંથી બંને પક્ષની નાહક ખુલારી જ થાય છે.

‘નકામો વિખવાઈ વધારવા કરતાં સુલેહ કરવી સારી.’

એટલે બંને પક્ષો લડવાનું બંધ કરી દીધું.

લડાઈ બંધ થઈ ગઈ.

પંખીઓની સેના લેગી મળી.

સેનાપતિ સેના તપાસવા નીકળ્યો.

તે સૌના ખખરાંતર પૂછવા લાગ્યો.

એવામાં સેનાપતિની નજરે ચામાચીડિયું પડ્યું.

સેનાપતિએ તેને થોડા વખત પહેલાં જ પશુઓના પક્ષમાં રહીને લડતું જેયું હતું.

એટલે સેનાપતિ તેને ધમકાવતો જોવ્યો :

‘એય ચામાચીડિયા, તું અમારા પક્ષમાં કચાંથી આવી ગયું ?

‘તું તો પશુઓના પક્ષમાં હતું ને ?

‘તારા જેવા તકસાધુનું અહીં કામ નથી.

‘ચાલ, નીકળ અહીંથી !’

સેનાપતિએ ખોલવાનું પૂરું કર્યું, ત્યાં તો બધાં
પંખીઓ રોષે લરાઈને ચામાચીડિયા પર તૂટી પડ્યાં.

ચામાચીડિયું આ જોઈને જીવ લઈને ત્યાંથી લાગ્યું !
હવે શું કરવું ?

તે છાનુંમાનું પશુઓમાં જઈને ભળી ગયું.

પશુઓની તેના પર નજર પડી.

તેએએ પણ જોયું હતું કે, જ્યારે તેમનો પક્ષ
હારવા લાગ્યો હતો, ત્યારે ચામાચીડિયું પશુઓનો પક્ષ
છાડીને પંખીઓના પક્ષમાં જતું રહ્યું હતું.

પશુઓ પણ ચામાચીડિયા પર રોષે લરાયાં.

તેએા બધાં ગરજુ ઊઠ્યાં :

‘એય નિમકહુરામ, તું અહીં કચાં આવ્યું ?

‘તું તો વિશ્વાસધાતી છે !

‘તારું અહીં કામ નથી.

‘તારું મોરું કાળું કર !’

એમ કહીને પશુઓ ચામાચીડિયા પર તૂટી પડ્યાં.

ચામાચીડિયું બિચારું માંડ માંડ ત્યાંથી છટકી શક્યું.

તેની દશા બહુ જ ખૂરી થઈ ગઈ.

પશુ કે પંખી કોઈ તેને સંઘરે એમ ન રહ્યું.

જ્યાં જાય ત્યાં તે હડ્યૂત થવા લાગ્યું.

ચામાચીડિયાને કોઈને મોં બતાવવું લારે થઈ

પડ્યું.

આખરે તેણે નક્કી કર્યું :

‘હવે આપણે રાતે જ બહાર નીકળવાનું રાખવું.

‘આએં દહાડે અંધારી જગ્યા શોધીને ભરાઈ
રહેલું.’

ત્યારથી ચામાચીડિયાં રાતે જ બહાર નીકળે છે.
દહાડે અંધારી જગ્યાએ સંતાઈ રહે છે.

૧૫

કોણ જત્યું ?

એક કાચએ હતો.

એક દિવસ કાચએ કચાંક જતો. હતો.

ધીમે ધીમે તે ચાલતો હતો.

ઠંડે પવન વાતો હતો.

કાચએ જણે કરવા નીકળ્યો. ન હોય, એમ ટગુમગુ
ટગુમગુ ચાલતો હતો.

એ વખતે રસ્તામાં એક સસલો પોતાની ઓડમાંથી
બહાર નીકળીને લટાર મારતો હતો.

એની નજર કાચા ઉપર પડી.

તેને આમ ધીમે ધીમે આવતો જેઈને સસલાને
હસલું આવ્યું.

તેને થયું, ‘લાવ, જરા કાચખાલાઈની ગમત કરું?’
સસલાએ ઠાવકું મોં રાખી કહ્યું :

‘કેમ કાચખાલાઈ, કઈ તરફ ચલાવ્યું?’

‘બહુ વહેલા નીકળ્યા હશો.

‘બહુ લાંખી મજલ કાપી નાખી હશો.’

કાચબો સહજ લાવે જોઈયો :

‘ના, સસલાભાઈ, ના.

‘પાસેના તળાવ આગળથી જ નીકળ્યો છું.

‘મજાની ખુશનુમા હવા છે.

‘મને થયું, લાવ, પેલા તળાવે જાઉં.

‘મિત્રાને મળાશો. વાતચીત થશો’

સસલો કહે :

‘કાચબાભાઈ, તમારો તે કાઈ અવતાર છે !

‘આહું લારે શરીર અને નાના નાના પગ અને
નાનુંશું માથું !

‘ખરેખર, તમને કચાંક જતાં બહુ કષ પડતું હશે,
કેમ ખરું ને?’

કાચબાને સસલો પોતાની હયા ખાય એ ગમ્યું
નહિ.

તેણે કહ્યું :

‘આપણા સૌનો ધડનાર ભગવાન છે.

‘તેણે બધી રચના સમજુથૂઝીને જ કરી છે.

‘અમને ચાલવા-કરવામાં કરી તકલીફ પડતી નથી.

‘અમારું જીવન પણ સુખી છે.

‘કષ જેહું કશું નથી.’

પછી થોડી વાર થોખી જઈને કાચબો જોઈયો :

‘સસલાભાઈ, ભલે તમે ખૂબ અડપથી હોડી શકો છો.

‘પણ એનો અર્થ એવો નથી કે, અમે તમારાથી
પાછળ પડી જઈએ.

‘અમે પણ ધીમે ધીમે ચાલીને લાંખી મજલ કાપી
નાખીએ છીએ.

‘દુચ્છા હોય તો લગાવો શરત.

‘કોણ પહેલું પહેંચે છે !’

કાચબાની ગતિનો સસલાને ઘ્યાલ હતો.

સસલું છલંગ મારતું ખૂબ જડે હોડી શકે.

કાચબો તો ટગુમગુ ટગુમગુ ચાલે !

એટલે કાચબાની વાત સાંભળીને સસલાને હસવું
આવ્યું.

તે બોલ્યો :

‘વાહ ! કાચબાસાઈ, વાહ !

‘તમારી જડી ગતિની તે કંઈ વાત થાય ?

‘તમારી હિંમત પણ લારે !

‘સસલા જેડે અને તે પણ હોડવામાં શરત !

‘ચાલો, હું તૈયાર છું.

‘ઓલો, કચારે શરત મારવી છે !’

કાચબો હિંમતલેર બોલ્યો :

‘એમાં વળી વાર શાની કરવી !

‘ચાલો, હમણાં જ આપણે શરત હોડીએ.’

કાચબાની આવી હિંમત જેઈને સસલાને પાછું
હસવું આવ્યું.

સસલાને મનમાં થયું :

‘આ કાચબો લારે શેખીઓાર લાગે છે.

‘એને મારી જડી ગતિનો જણે ઘ્યાલ જ નથી.

‘આજે એની રેવડી દાણદાણ કરું, તો જ હું ખરો.’

એટલે સસલો બોલ્યો :

‘કાચભાસાઈ, એમ વાત છે ?

‘તો ચાલો, મારીએ શરત.

‘કચાં સુધી હોડવાનું રાખવું છે ?’

કાચણો કહે :

‘અહીંથી એક માઈલ ફર તળાવ આવેલું છે.

‘એ તળાવ ઉપર ને પહેલો જથું તે જીત્યો.

કહેવાય.’

સસલો તૈયાર થઈ ગયો.

તેને તો ખાતરી જ હતી કે તે જ જીતશે.

એ માઈલનું અંતર કાપતાં વાર કેટલી ?

સસલો ઉત્સાહમાં આવી જઈ બોલ્યો :

‘કખૂલ, કખૂલ, ચાલો, હોડવાનું શરૂ કરીએ.

‘એક, હો, તીન...’

ત્રણ બોલતાંની સાથે કાચભાસે ચાલવાનું શરૂ કરી.

દીધું.

સ્થિર ડગલાં ભરતો કાચણો ચાલવા લાગ્યો.

સસલાને કરી ઉતાવળ ન હતી.

ગોકળગાયની ગતિએ ધીમે ધીમે ડગુમગુ ડગુમગુ.

કરતા જતા કાચભાને જેઠ ને સસલો ખડ ખડ હસી પડ્યો.

સસલો કાચભાને જતો જેઠ રહ્યો.

તે હેખાતો ખંધ થયો.

એટલે સસલાએ હોડવાનું શરૂ કર્યું.

થોડી જ વારમાં કાચખાને વઠાવીને સસલો આગળ નીકળી ગયો।

જતાં જતાં તે ખડખડાટ હસતો હસતો ઊંચે હાથ હુલાવતો એલ્યો : :

‘આવજે, કાચખાલાઈ, આવજે !

‘આ હું તો ચાલ્યો આગળ.

‘તળાવની પાણે તમારું સ્વાગત કરવા ઊભો હોઈશ. વહેલા વહેલા આવી જલે ?

એમ કહીને સસલો આગળ નીકળી ગયો.

કાચખાએ એના તરફ ધ્યાન આપ્યું નહિ.

તે તો પોતાની ગતિએ આગળ વધી રહ્યો હતો.

આગળ જતાં સરસ મજની હરિયાણી આવી.

કંડો પવન વાઈ રહ્યો હતો.

આવી શીતળ જગ્યા જેઈને સસલાને થયું :

‘લાવ, થોડી વાર અહીં આરામ કરી લડાં.

‘કાચખાલાઈનો સંઘ કચારે કાશીએ પહોંચશો, એ રામ જણો !

‘એને બે માઈલનું અંતર કાપતાં સાંજ પડી જશે.

‘સાંજ સુધીમાં પણ ત્યાં પહોંચશો કે કેમ એ માટો સવાલ છે.

‘મારે તળાવે પહોંચવાની શી ઉતાવળ છે ?

‘પળવારમાં હું ત્યાં પહોંચી જઈશ.

‘અહીં થોડી વાર જરા લહેરથી લંબાવું.

‘કેવો મિઠો મજનો વાયરો વાય છે !’

એમ વિચારીને સસલાએ ઠંડી હરિયાળીમાં લહેરથી
લંબાવ્યું.
કુમળા ધાસની પથારી હોય,
શીતળ મંદ મંદ પવન વાતો હોય,
પછી કહેવાનું શું ?
સસલાએ લંબાવ્યું, ત્યાં તો તે સૂતો એ સૂતો !
કાચ્યો એ રથો આવી ગયો.
સસલાને ઊંઘતો જેયો.
પરંતુ તે ત્યાં લગીરે થોડ્યો નહિ.
હજુ ધણી ખંધી મજલ કાપવાની બાકી હતી.
આરામ કરવો એને કચાંથી પોષાય ?
તે તો પોતાની ધીમી સથર ગતિએ આગળ ને

થોડી જ વારમાં કાચખાને વટાવીને સસલો આગળ નીકળી ગયો।

જતાં જતાં તે ખડખડાટ હસતો હસતો ઊંચે હાથ ઉલાવતો એવ્યો :

‘આવજે, કાચખાલાઈ, આવજે !

‘આ હું તો ચાલ્યો આગળ.

‘તળાવની પાળે તમારું સ્વાગત કરવા ઊભો હોઈશ. વહેલા વહેલા આવી જન્ને.’

એમ કહુને સસલો આગળ નીકળી ગયો।

કાચખાએ એના તરફ ધ્યાન આપ્યું નહિ.

તે તો પોતાની ગતિએ આગળ વધી રહ્યો હતો.

આગળ જતાં સરસ મન્જની હરિયાણી આવી.

ઠંડો પવન વાઈ રહ્યો હતો.

આવી શીતળ જગ્યા જોઈને સસલાને થયું :

‘લાવ, થોડી વાર અહું આરામ કરી લઉં.

‘કાચખાલાઈનો સંઘ કચારે કાશીએ પહોંચશો, એ રામ જાણો !

‘એને એ માઈલનું અંતર કાપતાં સાંજ પડી જશે.

‘સાંજ સુધીમાં પણ ત્યાં પહોંચશો કે કેમ એ મોટો સવાલ છે.

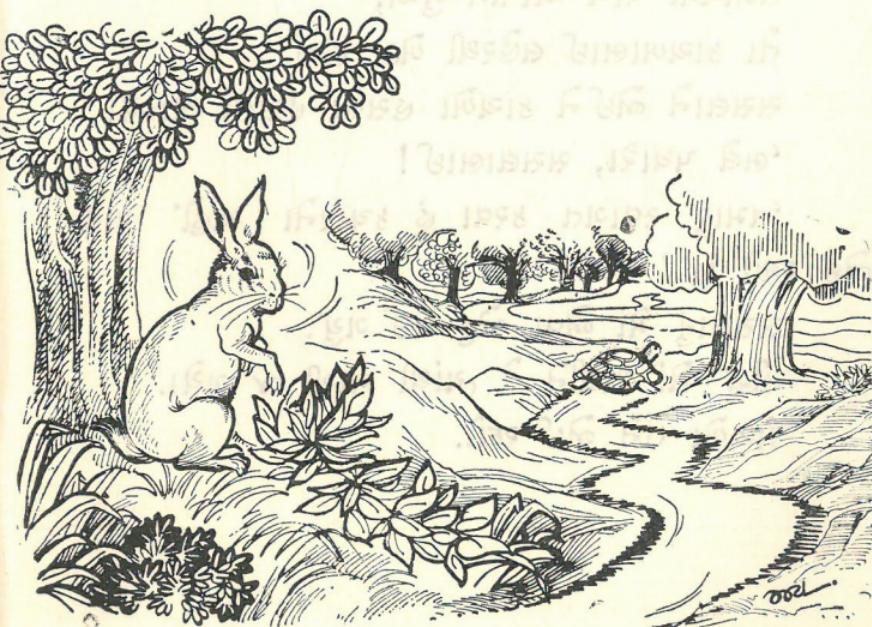
‘મારે તળાવે પહોંચવાની શી ઉતાવળ છે ?

‘પળવારમાં હું ત્યાં પહોંચ્યો જઈશિ.

‘અહું થોડી વાર જરા લહેરથી લંખાવું.

‘કેવો મિઠા મન્જનો વાયરો વાય છે !’

એમ વિચારીને સસલાએ ઠંડી હરિયાળીમાં લહેરથી
લંબાવ્યું : કુમળા ધાસની પથારી હોય,
રીતળ મંદ મંદ પવન વાતો હોય,
પછી કહેવાનું શું ?
સસલાએ લંબાવ્યું, ત્યાં તો તે સૂતો એ સૂતો !
કાચો એ સ્થળે આવી ગયો.
સસલાને જાંઘતો જેયો.
પરંતુ તે ત્યાં લગીરે થાલ્યો નહિ.
હજુ ધણી બધી મજલ કાપવાની બાકી હતી.
આરામ કરવો એને કચાંથી પોખાય ?
તે તો પોતાની ધીમી સ્થિર ગતિએ આગળ ને

આગળ ચાલવા લાગ્યો.

આ તરફ સસલાલાઈ એવા લહેરમાં જોંધી ગયા કે, અંધારું થઈ ગયું ત્યાં સુધી હાલ્યા પણ નહિ.

કાચણો ધીમે ધીમે કરતો સાંજ પહેલાં તળાવની પાળે પહેંચી ગયો.

માડી સાંજે સસલાલાઈ જાગ્યા.

જુએ તો બધે અંધારું થઈ ગયું હતું.

તેને ફ્રાણ પડી :

‘કાચણો તળાવની પાળે પહેંચી તો નહિ ગયો।

હાય ?’

સસલાએ ખૂબ ઝડપથી હોટ મૂકી.

તળાવની પાળે આવીને જુએ,

તો કાચણાલાઈ લહેરથી બેઠા હતા.

સસલાને જેઈને કાચણો હસતો હસતો ઓદ્યો : :

‘ભલે પધારો, સસલાલાઈ !

‘તમારું સ્વાગત કરવા હું કચારનો અહીં રાહ જેઈ રહ્યો છું ?’

સસલાનું મેં જેવા જેખું થઈ ગયું.

નીચું મેં ધાલીને તે ત્યાંથી ભાગી જ ગયો.

કાચણો તેને જેઈ રહ્યો.

આવરણ : ડીપક પ્રિન્ટરી અમદાવાદ-૩૮૦૦૧.